Elena Ferrante

GENIÁLNÍ PŘÍTELKYNĚ
/ DÍL PRVNÍ

Geniální přítelkyně

PROSTOR

PRAXTOR

Elena Ferrante
Geniální přítelkyně

PROSTOR

Elena Ferrante

GENIÁLNÍ PŘÍTELKYNĚ

Dětství a dospívání

přeložila Alice Flemrová

PROSTOR | PRAHA | 2016

Copyright © 2011 by Edizioni e/o
Czech edition © PROSTOR, 2016
Translation © Alice Flemrová, 2016
Afterword © Alice Flemrová, 2016

ISBN 9788072603404

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Tato kniha vychází za finanční podpory italského Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce.

I v tom ať svobodu tvé kroky mají.
Tvůj rod mě nikdy záštím neplnil.
Z těch duchů, kteří popírají,
vždy čtverák nejmíň na obtíž mi byl.
Chuť do práce by mohla doživořit
a člověk zpohodlní, je-li sám;
a proto rád mu druha přidávám,
jenž, dráždě k činnosti,
jsa ďáblem musí tvořit.

J. W. Goethe, *Faust**

* Citováno v překladu Otokara Fischera.

SEZNAM POSTAV

Cerullovi (rodina příštipkáře):
Fernando Cerullo, švec.
Nunzia Cerullová, Lilina matka.
Raffaella Cerullová, všemi zvaná *Lina*, *Lila* jen pro Elenu.
Rino Cerullo, Lilin starší bratr, taky švec.
Rino se bude jmenovat i jedno z Liliných dětí.
Další děti.

Grecovi (rodina vrátného):
Elena Grecová, řečená *Lenuccia* nebo *Lenù*. Prvorozená, po ní se narodili *Peppe*, *Gianni* a *Elisa*.
Otec dělá vrátného na radnici.
Matka je v domácnosti.

Carracciovi (rodina dona Achilla):
Don Achille Carracci, obr lidožrout z pohádek.
Maria Carracciová, manželka dona Achilla.
Stefano Carracci, syn dona Achilla, pracuje v rodinném lahůdkářství.
Pinuccia a *Alfonso Carracciovi*, další dvě děti dona Achilla.

Pelusovi (rodina truhláře):
Alfredo Peluso, truhlář.
Giuseppina Pelusová, Alfredova manželka.
Pasquale Peluso, nejstarší syn Alfreda a Giuseppiny, zedník.
Carmela Pelusová, která si říká taky *Carmen*, Pasqualova sestra, prodavačka v galanterii.
Další děti.

Cappucciovi (rodina šílené vdovy):
Melina, příbuzná Liliny matky, šílená vdova.
Melinin *manžel*, který vykládal přepravky na zelinářském trhu.
Ada Cappucciová, Melinina dcera.
Antonio Cappuccio, její bratr, automechanik.
Další děti.

Sarratorovi (rodina železničáře-básníka):
Donato Sarratore, průvodčí.
Lidia Sarratorová, Donatova manželka.
Nino Sarratore, nejstarší z pěti dětí Donata a Lidie.
Marisa Sarratorová, dcera Donata a Lidie.
Pino, *Clelia* a *Ciro Sarratorovi*, mladší děti Donata a Lidie.

Scannovi (rodina zelináře):
Nicola Scanno, zelinář.
Assunta Scannová, Nicolova manželka.
Enzo Scanno, syn Nicoly a Assunty, taky zelinář.
Další děti.

Solarovi (rodina majitele baru Solara s cukrárnou):
Silvio Solara, majitel baru s cukrárnou.
Manuela Solarová, Silviova manželka.

Marcello a *Michele Solarovi*, synové Silvia a Manuely.

Spagnuolovi (rodina cukráře):
Pan Spagnuolo, cukrář z baru s cukrárnou.
Rosa Spagnuolová, cukrářova manželka.
Gigliola Spagnuolová, cukrářova dcera.
Další děti.

Gino, lékárníkův syn.

Učitelé:
Ferraro, učitel a knihovník.
Olivierová, učitelka.
Gerace, profesor na nižším gymnáziu.
Galianiová, profesorka na gymnáziu.

Nella Incardová, sestřenice učitelky Olivierové, žije na Ischii.

PROLOG

Zamést stopy

1

Dneska ráno mi zavolal Rino, myslela jsem si, že chce zase peníze, a byla jsem připravená mu je odepřít. Telefonoval mi ale z jiného důvodu: jeho matka nebyla k nalezení.

„Jak dlouho?“

„Dvě neděle.“

„A to mi voláš až teď?“

Ten tón mu musel připadat nepřátelský, i když jsem nebyla ani naštvaná, ani rozhořčená, byl v něm jen nádech sarkasmu. Pokoušel se něco odseknout, ale zněl zmateně, rozpačitě, napůl v dialektu, napůl italsky. Řekl, že došel k přesvědčení, že matka se jako obvykle toulá po Neapoli.

„I v noci?“

„Víš, jaká je.“

„Vím, ale tobě připadá normální, že se neukázala dva týdny?“

„Jo. Tys ji už dlouho neviděla, je to s ní horší: vůbec nespí, přichází, odchází, dělá si, co chce.“

Každopádně nakonec si začal dělat starosti. Každého se ptal, objel všechny nemocnice, obrátil se dokonce i na policii. Nic, po matce se slehla zem. Synek k pohledání: tlustý muž kolem čtyřicítky, v životě nepracoval, jen samé kšefty a rozhazování peněz. Představila jsem si, s jakou pečlivostí asi pátral. S žádnou. Mozkovnu měl prázdnou a na srdci mu leželo jen vlastní blaho.

„Není náhodou u tebe?“ zeptal se mě zničehonic.

Jeho matka? Tady v Turíně? Věděl moc dobře, jak se věci mají, a zeptal se, jen aby něco řekl. To on cestoval rád, přijel ke mně na návštěvu přinejmenším desetkrát, bez pozvání. Jeho matka, kterou bych naopak přivítala s radostí, v životě nevytáhla paty z Neapole. Odpověděla jsem mu:

„U mě rozhodně není."

„Jseš si jistá?"

„Prosím tě, Rino, říkám ti, že tady není."

„A kam teda šla?"

Rozbrečel se a já ho nechala, aby předváděl své zoufalství, vzlyky, které se rodily falešné a pak nabývaly na upřímnosti. Když s tím přestal, řekla jsem mu:

„Udělej prosím tě aspoň jednou to, co by si přála: nehledej ji."

„Co to říkáš?"

„Říkám, co jsem řekla. Je to zbytečné. Nauč se žít sám a zapomeň i na mě."

Zavěsila jsem.

2

Rinova matka se jmenuje Raffaella Cerullová, ale všichni jí vždycky říkali Lina. Já ne, nikdy jsem nepoužila ani jedno, ani druhé. Pro mě je to už přes šedesát let Lila. Kdybych ji jen tak, zničehonic, oslovila Lino nebo Raffaello, pomyslela by si, že s naším přátelstvím je konec.

Už je to dobrých třicet let, co mi říká, že chce beze stopy zmizet, a jenom já dobře vím, jak to myslí. Nikdy neuvažovala o žádném útěku, změně identity, nesnila o novém životě někde jinde. A nikdy ani nepomyslela na sebevraždu, hnusila se jí představa, že by měl Rino něco do činění s jejím tělem a byl nucen se o ně postarat. Vždycky měla v úmyslu něco jiného: chtěla se rozplynout; chtěla rozptýlit každou svou buňku; nesmělo po ní zůstat nic. A protože ji znám dobře, nebo si to alespoň myslím, vsadím se, že našla způsob, jak po sobě na tomhle světě nenechat ani vlásek, vůbec nic.

3

Uběhlo pár dní. Kontrolovala jsem maily, schránku na dopisy, ale bez jakékoli naděje. Já jí psala velice často, ona mi skoro nikdy neodpověděla: byl to už zvyk. Měla radši telefonáty nebo dlouhé noční klábosení, když jsem přijela do Neapole.

Otevřela jsem své zásuvky, plechové krabice, kde schraňuju všechno možné. Moc toho není. Spoustu věcí jsem vyhodila, zejména ty, které se jí týkaly, a ona to ví. Zjistila jsem, že nemám nic jejího, ani fotku, ani pár řádků, ani dárek na památku. Samotnou mě to překvapilo. Je možné, že mi za celá ta léta nenechala nic svého, nebo ještě hůř, že jsem si nic jejího nechtěla schovat? Možné to je.

Ač nerada, zavolala jsem Rinovi, tentokrát já jemu. Nebral to na pevné lince ani na mobilu. Zavolal mi pak večer, dal si na čas. Mluvil hlasem, kterým se pokouší vzbudit lítost.

„Koukal jsem, žes mi volala. Máš nějaký zprávy?“

„Ne. A ty?“

„Vůbec nic.“

Vykládal mi nesmysly. Že chce jít do televize, do pořadu, který se zabývá pohřešovanými osobami, učinit prohlášení, za všechno se mamince omluvit, poprosit ji, aby se vrátila.

Trpělivě jsem ho vyslechla, pak jsem se ho zeptala:

„Díval ses do její skříně?“

„Proč jako?“

Udělat tu nejnormálnější věc ho samozřejmě nenapadlo.

„Jdi se tam podívat.“

Šel a zjistil, že v ní není nic, žádné šaty jeho matky, ani letní, ani zimní, jenom stará ramínka. Poslala jsem ho prohledat byt. Zmizely boty. Zmizelo těch pár knih. Zmizely všechny fotografie. Zmizela domácí videa. Zmizel její počítač i se starými disketami, co se kdysi používaly, všechno, veškerá její zkušenost elektronické čarodějky, která začala zvládat počítače už na konci šedesátých let, v době děrných štítků. Rino byl v šoku. Řekla jsem mu:

„Nemusíš spěchat, ale potom mi zavolej a řekni mi, jestli jsi našel třeba jen špendlík, co jí patří.“

Zavolal mi další den, byl strašně rozrušený.

„Nic tady není.“

„Vůbec nic?“

„Ne. Vystříhala se ze všech fotek, na kterejch jsme byli spolu, i z těch, když jsem byl malej.“

„Díval ses pořádně?“

„Úplně všude.“

„I ve sklepě?“

„Řekl jsem ti všude. Zmizela dokonce i krabice s dokladama: rodný listy, telefonní smlouvy, útržky složenek a tak. Co to má znamenat? Někdo to všechno ukrad? Co hledaj? Co od mámy a ode mě chtěj?“

Uklidnila jsem ho, řekla jsem mu, ať se nevzrušuje. Hlavně pokud jde o něj, je nepravděpodobné, že by po něm někdo něco chtěl.

„Můžu nějakej čas bydlet u tebe?“

„Ne.“

„Prosím, nemůžu spát.“

„Poraď si sám, Rino, já nevím, jak ti pomoct.“

Zavěsila jsem, a když zavolal znovu, nezvedla jsem to. Sedla jsem si k psacímu stolu.

Lila to jako vždycky přehání, pomyslela jsem si.

Nepřiměřeně rozšiřovala pojetí zanechané stopy. Nechtěla zmizet jen ona sama, teď, v šestašedesáti letech, ale chtěla vymazat i celý život, který měla za sebou.

Cítila jsem strašný vztek.

Uvidíme, kdo bude mít tentokrát navrch, řekla jsem si. Zapnula jsem počítač a začala jsem sepisovat každý detail našeho příběhu, všechno, co mi utkvělo v mysli.

DĚTSTVÍ

Příběh dona Achilla

1

Tehdy když jsme se s Lilou rozhodly vyjít po temném schodišti, které vedlo schůdek po schůdku, poschodí po poschodí až ke dveřím bytu dona Achilla, začalo naše přátelství.

Vybavuju si nafialovělé světlo ze dvora, vůni vlahého jarního večera. Mámy chystaly večeři, byl čas vrátit se domů, ale nás zdržovaly zkoušky odvahy, jež jsme podstupovaly ve vzájemném mlčenlivém duelu. Už nějaký čas jsme ve škole i mimo školu nedělaly nic jiného. Lila strčila ruku až po rameno do černého chřtánu kanálu a já to hned vzápětí udělala taky, s tlukoucím srdcem a s přáním, aby mi po holé kůži neběhali švábi a aby mě nekousla krysa. Lila se vyšplhala až k oknu paní Spagnuolové v přízemí, pověsila se na tyč, kterou byla provléknutá šňůra na prádlo, chvíli se houpala, pak skočila dolů na chodník a já to udělala hned po ní, i když jsem se bála, že spadnu a natluču si. Lila si zapíchla pod kůži zrezivělý svírací špendlík, který našla kdovíkdy někde na ulici, ale nosila ho pořád v kapse jako dárek od kmotřičky víly; já sledovala kovovou špičku, jak hloubí bělavý tunel v její dlani, a pak, když špendlík vytáhla a podala mi ho, jsem udělala totéž.

Jednou pak po mně vrhla ten svůj pohled, nehybný, s přimhouřenýma očima, a namířila si to k činžáku, kde bydlel don Achille. Ztuhla jsem strachy. Don Achille byl pohádkový obr lidožrout, měla jsem přísně zakázáno se k němu přiblížit, mluvit s ním, podívat se na něj, špehovat ho, musela jsem

dělat, jako kdyby neexistoval ani on, ani jeho rodina. U nás doma, ale nejen tam, vůči němu panovala bázeň i nenávist, jejichž původ jsem neznala. Můj otec o něm mluvil takovým způsobem, že jsem si ho představovala obrovského, plného fialových puchýřů, zuřivého navzdory přídomku „don“, který mi vnukával představu klidné autority. Byl to tvor z nevímjakého materiálu, železa, skla, kopřiv, ale byl živý, živý a z nosu a pusy mu vycházel horoucí dech. Věřila jsem, že kdybych na něj jen zdálky pohlédla, vrazil by mi do očí něco ostrého a pálivého. A kdybych se dopustila té šílenosti a přiblížila se ke dveřím jeho bytu, zabil by mě.

Chvíli jsem čekala, abych viděla, jestli si to Lila nerozmyslí a nevrátí se. Věděla jsem, co chce udělat, marně jsem doufala, že na to zapomene, ale kdepak. Pouliční lampy ještě nesvítily a světlo na schodišti taky ne. Z domů k nám doléhaly nervózní hlasy. Jestli jsem chtěla jít za ní, musela jsem opustit namodralou barvu dvora a vstoupit do černoty domovního vchodu. Když jsem se konečně rozhoupala, zpočátku jsem neviděla nic, jenom jsem cítila pach zatuchliny a DDT. Pak jsem si na tmu přivykla a objevila jsem Lilu sedící na prvním schodu dole v přízemí. Vstala a vydaly jsme se nahoru.

Stoupaly jsme podél stěny, ona o dva schody napřed, já o dva pozadu, zmítaná nerozhodností, jestli mám tu vzdálenost zkrátit, nebo ji nechat narůst. Zůstal ve mně pocit ramene drhnoucího o oprýskanou zeď a dojem, že ty schody jsou strašně vysoké, vyšší než v našem domě. Třásla jsem se. Každý zvuk kroků, každý hlas byl don Achille, který se k nám blížil zezadu, nebo nám šel vstříc s dlouhým nožem, takovým, co se s ním kuchají slepice. Byl tam cítit opečený česnek. Maria, manželka dona Achilla, mě hodí na pánev s vařícím olejem, děti mě snědí, on mi vycucne hlavu, jako můj otec vycucává hlavu parmicím.

Často jsme se zastavovaly a já pokaždé doufala, že se Lila rozhodne vrátit se zpátky. Byla jsem děsně zpocená, jestli byla zpocená i ona, to nevím. Občas se zadívala vzhůru, ale nechápala jsem na co, byla vidět jen šeď velkých oken v mezipatrech. Světlo se rozsvítilo znenadání, ale bylo slabé,

zaprášené, ponechávalo ve stínu rozlehlé prostory plné nebezpečí. Vyčkávaly jsme, abychom zjistily, zda vypínačem otočil don Achille, ale nic jsme neslyšely, ani kroky, ani otevírání či zavírání dveří. Pak Lila pokračovala a já za ní.

Ona měla za to, že dělá něco správného a nezbytného, já zapomněla na všechny dobré důvody a určitě jsem tam byla jenom proto, že tam byla ona. Pomalu jsme stoupaly k tomu největšímu z našich tehdejších děsů, šly jsme se vystavit strachu a prozkoumat ho.

Ve čtvrtém patře udělala Lila něco nečekaného. Zastavila se, aby na mě počkala, a když jsem k ní došla, podala mi ruku. Tohle gesto mezi námi všechno navždy změnilo.

2

Byla to její vina. Nedlouho před tím – deset dní, měsíc, kdo ví, tehdy jsme neměly žádný pojem o čase – mi sebrala panenku a hodila ji do sklepa. Teď jsme stoupaly ke strachu, tehdy jsme cítily povinnost sestoupit, a to v běhu, do neznáma. Nahoře, dole, pokaždé se nám zdálo, že kráčíme vstříc něčemu strašlivému, co sice existovalo už před námi, ale čekalo to jen a jen na nás. Když jsme na světě krátce, je těžké pochopit, v jakých pohromách má původ náš smysl pro pohromy, možná ani necítíme potřebu to vědět. Dospělí se v očekávání zítřka pohybují v přítomnosti, za níž je včerejšek nebo předvčerejšek nebo nanejvýš minulý týden, na zbytek nechtějí myslet. Děti neznají význam včerejška, předvčerejška a ani zítřka, všechno je tady a teď: tohle je ulice, tohle jsou dveře, tohle je schodiště, tohle je máma, tohle je táta, tohle je den, tohle je noc. Já byla malá, a když se to tak vezme, moje panenka toho věděla víc než já. Mluvila jsem s ní, ona mluvila se mnou. Měla celuloidovou tvář, celuloidové vlasy i oči. Na sobě měla modré šatičky, které jí ušila moje máma v jedné z vzácných šťastných chvilek, a byla překrásná. Zato Lilina panenka měla tělo z nažloutlého hadru, vycpané pilinami; připadala mi ošklivá a strašně špinavá. Ty dvě šmírovaly jedna druhou, měřily se

pohledem, byly připravené vyklouznout nám z rukou, když se spustila bouřka, když hřmělo, když po nich chtěl někdo větší a silnější a se špičatýma zubama drapnout.

Hrávaly jsme si na dvoře, ale jako kdybychom si nehrály spolu. Lila seděla na zemi z jedné strany sklepního okénka, já seděla na druhé straně. To místo se nám líbilo, hlavně proto, že jsme si mohly na betonu mezi tyčemi otvoru rozložit na pletivo jak věci mé panenky Tiny, tak i věci Liliny panenky Nu. Pokládaly jsme tam kamínky, zátky od sodovky, kytičky, hřebíky, skleněné střepy. Odposlouchávala jsem, co Lila říkala Nu, a potichu jsem to opakovala Tině, ale trochu jsem to vždycky pozměnila. Když Lila vzala zátku a položila ji své panence na hlavu, jako by to byl klobouk, řekla jsem té své, v dialektu, Tino, nasaď si královskou korunu, ať nenastydneš. Když Nu skákala panáka po Lilině paži, já jsem chvíli na to dělala s Tinou to samé. Ale ještě se nestávalo, že bychom se domluvily, na co si budeme hrát, a začaly nějak spolupracovat. Dokonce i to místo jsme si vybíraly, aniž jsme se dohodly. Lila k němu zamířila, já se potulovala kolem, předstírala jsem, že jdu někam jinam. Pak jsem se jakoby náhodou usadila vedle větracího otvoru i já, jen z opačné strany.

Nejvíc nás přitahoval chladný vzduch ze sklepa, vánek, který nás osvěžoval na jaře a v létě. A pak se nám líbily mříže s pavučinami, tma, husté narezlé pletivo, které se kroutilo na mojí i na Lilině straně a vytvářelo dvě rovnoběžné skuliny, kterými jsme mohly do temnoty házet kameny a poslouchat zvuk, s nímž dopadají na zem. Všechno bylo tehdy krásné a strašidelné. Skrz ty otvory nám tma mohla zničehonic sebrat panenky, které byly občas v bezpečí naší náruče, ale častěji byly naschvál položené vedle zkrouceného pletiva, a tudíž vystavené chladnému dechu sklepa, hrozivým zvukům, které odtamtud vycházely, šelestění, skřípání, škrábání.

Nu a Tina nebyly šťastné. Den co den zakoušely stejné děsy jako my. Nedůvěřovaly jsme světlu na kamenech, na činžácích, v krajině, na lidech mimo domov i uvnitř. Tušily jsme v něm černé kouty, potlačené city, které však mohly kdykoli vybuchnout. A přisuzovaly jsme těm temným ústům,

kavernám, jež se za nimi otevíraly pod činžáky v naší čtvrti, všechno, co nás v denním světle děsilo. Například don Achille nebyl jenom ve svém bytě v posledním patře, ale taky tam dole, pavouk mezi pavouky, krysa mezi krysami, forma, která na sebe brala všechny podoby. Představovala jsem si ho s otevřenou pusou, protože měl dlouhé zvířecí tesáky, s tělem ze smaltovaného kamene a jedovatých bylin, neustále připraveného posbírat do své obrovské šmeliny všechno, co nám propadlo ohnutými rohy pletiva. Šmelina byla taková černá brašna a byla základním rysem dona Achilla, nosil ji pořád, i když byl doma, a strkal do ní všechno živé i mrtvé.

Lila věděla, že trpím tímhle strachem, moje panenka o tom mluvila nahlas. A proto onoho dne, když jsme si bez domlouvání, jenom na základě pohledů a gest, naše panenky poprvé vyměnily, prostrčila Tinu, jakmile ji měla v rukou, pod pletivem a nechala ji spadnout do temnoty.

3

Lila se objevila v mém životě v první třídě obecné školy a okamžitě na mě udělala dojem, protože byla strašně zlobivá. Všechny jsme v té třídě byly trochu zlobivé, ale jenom když nás paní učitelka Olivierová nemohla vidět. Zato ona byla zlobivá pořád. Jednou roztrhala na kousíčky piják, nastrkala útržky jeden po druhém do kalamáře, pak je začala pomocí násadky lovit a házet je po nás. Mně se strefila dvakrát do vlasů a jednou na bílý límeček. Paní učitelka zaječela, jak to uměla jen ona, hlasem jako břitva, dlouhým a ostrým, který nám naháněl hrůzu, a nařídila jí, aby si šla za trest okamžitě stoupnout za tabuli. Lila neposlechla a nevypadala ani vyděšeně, naopak kolem sebe dál házela kousíčky pijáku namočené v inkoustu. Paní učitelka Olivierová, robustní žena, která se nám zdála strašně stará, i když jí muselo být jen něco přes čtyřicet, tedy udělala krok dolů ze stupínku a hrozila jí, o něco ale zakopla, neudržela rovnováhu a narazila tváří na roh lavice. Zůstala ležet na podlaze, jako by byla mrtvá.

Už si nepamatuju, co se stalo hned potom, vybavuju si jen učitelčino nehybné tělo, tmavý balík, a Lilu, jak se na ně s vážnou tváří upřeně dívá.

Mám v paměti spoustu podobných nehod. Žili jsme ve světě, kde děti i dospělí přicházeli k úrazu často, z ran tekla krev, pak začínaly hnisat a lidé někdy umírali. Jedna z dcer paní Assunty, zelinářky, se škrábla o hřebík a umřela na tetanus. Nejmenší syn paní Spagnuolové umřel na záškrt. Mému bratranci bylo dvacet, když šel takhle jednou ráno odklízet sutiny a večer ho to rozmačkalo a umřel a z uší a z pusy mu tekla krev. Mámin otec se zabil, protože stavěl dům a spadl dolů. Otec pana Pelusa neměl ruku, zničehonic mu ji uřízl soustruh. Sestra Giuseppiny, manželky pana Pelusa, umřela na tuberkulózu ve dvaadvaceti letech. Nejstarší syn dona Achilla – nikdy jsem ho neviděla, a přece jsem měla dojem, že se na něj pamatuju – šel do války a umřel dvakrát, nejdřív se utopil v Pacifiku a pak ho sežrali žraloci. Celá rodina Melchiorrova umřela při bombardování, v objetí a křičíc strachy. Stará paní Clorinda umřela, když se nadýchala plynu místo vzduchu. Giannino, který byl ve čtvrté třídě, když my byly v první, jednoho dne umřel, protože našel bombu a sáhl na ni. Luiginu, se kterou jsme si hrávaly na dvoře, nebo možná ne, bylo to jenom jméno, zabil skvrnitý tyfus. Takový byl náš svět, plný slov, jež zabíjela: záškrt, tetanus, skvrnitý tyfus, plyn, válka, soustruh, sutiny, práce, bombardování, bomba, tuberkulóza, hnis. Všechnu tu spoustu strachů, které mě provázely po celý život, vztahuju k těm slovům a těm rokům.

Dalo se umřít i na věci, co vypadaly normálně. Například se dalo umřít, když jste byli zpocení a pak se napili studené vody z kohoutku a nenamočili si předtím zápěstí: to vám pak všude naskákaly červené flíčky, dostali jste kašel a nemohli jste vůbec dýchat. Dalo se umřít, když jste snědli černé třešně a nevyplivli pecky. Dalo se umřít, když jste omylem spolkli americkou žvýkací gumu. Hlavně se dalo umřít, když jste se bouchli do spánku. Spánky byly velice křehké místo, všechny jsme si na ně dávaly pozor. Stačila rána kamenem a ty byly na denním pořádku. Když jsme vycházely ven ze školy,

začala po nás parta venkovských kluků, vedená jedním, co se jmenoval Enzo nebo Enzuccio a byl synem zelinářky Assunty, házet kameny. Štvalo je, že jsme se učily líp než oni. Když začaly lítat kameny, všechny jsme se daly na útěk, ale Lila ne, šla dál stejným krokem a občas se dokonce zastavovala. Uměla moc dobře odhadnout dráhu letu těch kamenů a vyhýbat se jim klidným, dneska bych řekla elegantním pohybem. Měla staršího bratra a možná se to naučila od něj, nevím, i já měla bratry, jenže mladší a od nich jsem se nenaučila nic. Nicméně vždycky když jsem si všimla, že zůstala pozadu, tak přestože jsem měla strašný strach, zastavila jsem se, abych na ni počkala.

Už tehdy existovalo něco, co mi bránilo ji opustit. Neznala jsem ji dobře, nikdy jsme na sebe ani nepromluvily, i když jsme spolu nepřetržitě soupeřily, ve třídě i venku. Ale nejasně jsem cítila, že kdybych utekla s ostatními holčičkami, nechala bych jí něco svého, co by mi už nevrátila.

Zpočátku jsem zůstávala schovaná za rohem a vykukovala jsem, abych viděla, jestli už Lila jde. Pak, jelikož stála pořád na místě, jsem se přinutila jít za ní, podávala jsem jí kameny, sama jsem je i házela. Ale dělala jsem to bez přesvědčení, v životě jsem udělala spoustu věcí, ale nikdy s přesvědčením, pořád jsem si připadala tak trochu odtržená od svých vlastních činů. Zato Lila se odmalička – teď nedokážu přesně říct, jestli už v šesti nebo sedmi letech, anebo když jsme spolu stoupaly po schodech vedoucích k bytu dona Achilla a bylo nám osm, skoro devět – vyznačovala naprostým odhodláním. Ať už svírala trojbarevnou násadku pera, kámen nebo zábradlí temného schodiště, vždycky vzbuzovala pocit, že to, co bude následovat – přesný pohyb, jímž zarazí pero do dřeva lavice, rozhazování kuliček nacucaných inkoustem, strefování se do kluků z venkova, výstup až ke dveřím bytu dona Achilla –, udělá bez váhání.

Parta přicházela od železničního náspu a nasbírala si kameny do zásoby mezi kolejemi. Vůdce Enzo byl velice nebezpečný kluk, nejméně o tři roky starší, repetent, s kratičkými blond vlasy a světlýma očima. Mířil přesně, házel malé

kameny s ostrými hranami a Lila čekala, aby mu ukázala, jak se jim umí vyhnout, aby ho ještě víc naštvala, a okamžitě mu odpověděla stejně tak nebezpečnými ranami. Jednou jsme ho trefily do pravého kotníku a říkám trefily, protože to já jsem Lile podala plochý kámen s odštěpenými okraji. Kámen přejel po Enzově kůži jako břitva a zanechal na ní rudou skvrnu, ze které začala okamžitě téct krev. Chlapec se podíval na zraněnou nohu, mám ho ještě teď před očima: palcem a ukazovákem držel šutr, jímž se chystal mrštit, paži už rozpřaženou k hodu, a přece se užasle zarazil. I kluci pod jeho velením hleděli nevěřícně na tu krev. Naopak Lila neprojevila sebemenší uspokojení z úspěšného zásahu a sehnula se, aby sebrala další kámen. Popadla jsem ji za paži, byl to náš první tělesný kontakt, prudký a vyděšený. Cítila jsem, že parta teď bude divočejší, a chtěla jsem, abychom se daly na ústup. Ale nebyl čas. Enzo se navzdory krvácejícímu kotníku probral z ohromení a hodil kamenem, který držel v ruce. Ještě jsem Lilu tiskla za paži, když ji ten kámen trefil do čela a vyrval mi ji. Chvíli nato ležela na chodníku s rozbitou hlavou.

4

Krev. Obvykle tekla z ran až poté, co proběhla výměna strašlivých kleteb a nechutných vulgarit. Byl to zažitý postup. Můj otec, který mi přitom připadal jako hodný člověk, v jednom kuse nadával a hrozil, když si někdo, jak říkával, nezasloužil, aby chodil po zemi. Spadeno měl obzvlášť na dona Achilla. Pořád mu něco vyčítal a já jsem si občas zacpávala uši, aby na mě jeho ošklivá slova moc nepůsobila. Když o něm mluvil s mámou, nazýval ho „tvým bratrancem“, ale máma to krevní pouto okamžitě popírala (byl mezi nimi velice vzdálený příbuzenský vztah) a nadávala ještě víc. Jejich zlost mě děsila, a hlavně mě děsilo pomyšlení, že by don Achille mohl mít tak jemný sluch, že by slyšel i nadávky pronesené na velikou vzdálenost. Bála jsem se, že je přijde zabít.

Úhlavním nepřítelem dona Achilla nicméně nebyl můj táta, ale pan Peluso, vynikající truhlář, který byl věčně švorc, protože všechno, co vydělal, vždycky hned prohrál v zadní místnosti baru Solara. Peluso byl otcem jedné naší spolužačky, Carmely, a Pasquala, ten už byl velký, a ještě dalších dvou dětí, chudších než my, se kterými jsme si s Lilou někdy hrály a které se nám ve škole i venku pořád pokoušely něco ukrást, pero, gumu, kdoulový džem, takže chodily domů plné modřin po ranách, co od nás dostaly.

Když jsme ho občas zahlédly, připadal nám pan Peluso jako ztělesněné zoufalství. Nejdřív všechno vždycky prohrál, a pak se pral na veřejnosti, protože už nevěděl, jak by rodinu uživil. Z neznámých důvodů přisuzoval vinu za svoji zkázu donu Achillovi. Obviňoval ho, že mu potají sebral, jako kdyby jeho záhadné tělo bylo z magnetu, veškeré truhlářské náčiní, takže mu pak dílna nebyla k ničemu. Vyčítal mu, že mu sebral i tu dílnu a udělal z ní lahůdkářství. Celá léta jsem si představovala, jak látka, z níž byl don Achille stvořen, do sebe vcucává kombinačky, pilu, kleště, kladivo, svěrák a tisíce a tisíce hřebíků v podobě kovového roje. Po léta jsem viděla, jak ze sebe jeho tělo, hrubé a ztěžklé rozličnými materiály, vypouští roj salámů, sýrů, mortadely, sádla a šunky.

To všechno se stalo v dobách temna. Don Achille se musel projevit v celé své obludnosti ještě předtím, než jsme se narodily. *Předtím*. Lila tuhle formuli používala často, ve škole i mimo školu. Ale zdálo se, že ji tolik nezajímá, co se stalo před námi – obvykle nejasné události, o nichž dospělí buď mlčeli, nebo se vyjadřovali velice zdrženlivě –, jako to, že nějaké předtím skutečně existovalo. Přesně tohle ji tehdy mátlo a občas z toho byla dokonce nervózní. Když se z nás staly přítelkyně, tolik mi toho o té absurdní věci – *před námi* – napovídala, až nakonec přenesla nervozitu i na mě. Byla to dlouhá, předlouhá doba, kdy jsme tu nebyly; doba, kdy don Achille všem ukázal, co je ve skutečnosti zač: zlý tvor nejasné zvířecko-minerální fyziognomie, který jak se zdálo, ostatním sál krev, zatímco jemu nikdy netekla, možná ho ani nešlo škrábnout.

Byly jsme asi tak ve druhé třídě obecné školy a ještě jsme spolu nemluvily, když se rozneslo, že přímo před kostelem Svaté rodiny, cestou ze mše, začal pan Peluso vztekle křičet na dona Achilla a don Achille se odpojil od nejstaršího syna Stefana, Pinuccii, Alfonsa, což byl náš vrstevník, i manželky a na okamžik odhalil svou nejhroznější podobu: vrhl se na pana Pelusa, zvedl ho do výšky, mrštil s ním proti stromu v parčíku a nechal ho tam ležet v bezvědomí, krvácejícího ze stovky ran na hlavě i všude jinde, aniž ten chudák mohl říct aspoň: pomozte mi.

5

Po našem dětství se mi nestýská, je plné násilí. Dělo se nám kdeco, doma i mimo domov, den co den, ale nepamatuju si, že bych si někdy pomyslela, že život, který nám připadl, je nějak zvlášť ošklivý. Život už byl zkrátka takový, vyrůstaly jsme s povinností ztěžovat ho druhým dřív, než ho ti druzí ztíží nám. Mně by se samozřejmě líbily zdvořilé způsoby, které kázala paní učitelka a pan farář, ale cítila jsem, že tyhle způsoby se do naší čtvrti nehodí, i když je člověk holka. Ženy mezi sebou bojovaly víc než muži, tahaly se za vlasy, ubližovaly si. Ubližování byla nemoc. Jako holčička jsem si představovala malilinká, skoro neviditelná zvířátka, která v noci přicházejí do naší čtvrti, vylézají z rybníků, z nepoužívaných vagonů z vlaků za náspí, z páchnoucích bylin zvaných smrdutky, z žab, ze salamandrů, z much, z kamenů, z prachu a pronikají do vody, do jídla a do vzduchu a naše maminky a babičky jsou z toho pak vzteklé jako žíznivé feny. Byly nakaženější než muži, protože chlapy sice chytal amok neustále, ale nakonec se pokaždé uklidnili, zatímco když se naštvaly ženské, které byly zdánlivě tiché a vstřícné, dávaly průchod všemu svému běsnění a nevěděly, kdy přestat.

Lilu hluboce zasáhlo, co se stalo Melině Cappucciové, příbuzné její matky. A mě to zasáhlo taky. Melina bydlela ve stejném činžáku jako moji rodiče, my ve druhém, ona ve